

mentis. Nunc ergo aquæ maris in utre congregatæ sunt, cum amaritudo perversæ mentis non erumpit exterius in vocem pravæ libertatis. Tunc enim sicut per Joannem dicitur, *draco in abyssum clausus teneatur* (*Apoc. x, 2*), quia diabolica malitia in pravorum subdolis cordibus occultatur. Sed, sicut illic scriptum est: *Educatetur draco de puteo abyssi* (*ibid. ix, 2*), quia qui modo præ timore tegitur, tunc contra sanctam Ecclesiam publice de iniquorum cordibus omne serpentium virus aperturus est. Nunc enim abscondit se sub blandiente lingua sæviens conscientia, et malitia calliditatis quasi quodam se tegit abyssio simulationis. Veniet profecto tempus, quando contra sanctam Ecclesiam perversi carnales aperta voce prædicent, quod nunc occulta cogitatione moliuntur. Extremi quippe temporis perse-

cutione crescento apertas hæreticorum voces tolerare compellitur, cum motus cordis sui, quos nunc intra cogitationum sinus contegunt, tunc in voce manifesti erroris aperiunt. De **652** hoc iterum utre per eundem Psalmistam alibi dicitur: *Statuit aquas quasi in utre* (*Psal. lxxvii, 13*). Require in cap. de aquis. Utrum nomine etiam electorum corda signantur, sicut in Evangelio dicitur: *Vinum novum in utres novos* (*Matth. ix, 17*).

CAPUT IX.

DE LAGENA.

Lagenarum nomine corpora nostra designantur, sicut in bello Gedeonis significatur: *Cujus socii cum lagenis, et lampadibus, et tubis ad bellum processerunt*. Vide lib. v, cap. 27, dist. 3.

ANNO DOMINI MCLXIX

VEN. GERHOHIUS

PRÆPOSITUS REICHERSPERGENSIS

DISSERTATIO PRÆVIA

DE VITA ET SCRIPTIS GERHOHI

(D. Bernardus Pezius, Proleg. ad Comment. Gerhoi in Psalmos, *Thesaur. Anecd.*, tom. V. Aug. Vindeh. 1728.)

AD REVERENDISSIMUM, PERILLUSTREM AC AMPLISSIMUM

D. D. HERCULANUM

Celeberrimæ ac florentissimæ in Bajoaria canonicæ Reicherspergonis, ordinis Canon. Regul. S. Augustini præpositum vigilantissimum, etc., etc., sacræ antiquitatis et bonarum litterarum amantissimum.

Novem præterpropter anni sunt, reverendissime, perillustris ac amplissime præsul, cum a me litteris confidenter appellatus, lectissimos octo membraneos codices, quibus luculenta, et viris eruditissimis hactenus perditæ desiderata sanctissimi juxta ac doctissimi sex fere abhinc sæculis antecessoris tui Gerhoi opera inedita continebantur, singulari benignitate humanitateque transmissos meæ fidei et diligentiae committere haudquaquam dedignatus es. Quos quidem mox ut vidimus (ecquis enim tantum triumphum cum quam plurimis rerum gnaris non illico communicet?) non potuimus non e vestigio adeo sapientem, in sacratioribus Musis facilem liberalemque præsulem prolixis in cælum laudibus ferre, eumque toti orbi litterario effuse gratulari, ut qui nobiliora pretiosioraque veteris litteraturæ monumenta et arcaniora insignis bibliothecæ suæ cimelia luci publicæ et usui communi exponenda tam prompte ac alacriter cederet,

contra quam non paucis in more positum est, qui, ut meliores veterum scriptorum reliquias maximo Ecclesiae commodo studiosorum hominum manibus vel tantisper indulgeant, ne Pericleis quidem clamoribus et servilibus precibus sese inflecti patiuntur.

Porro ut expectationi tuæ, reverendissime fautor, quam primum satisfacerem, cum ego eo tempore eledis aliis vehementer intentus ac obrutus essem, statim amicos circumspexi, qui si non ad omnia simul his voluminibus conclusa Gerholi opuscula, saltem ad princeps illius in psalmos opus exscribendum typisque evulgandum sese fortiter accingerent. Nec mihi diu laborandum fuit. Namque pulcherrimam hanc provinciam illico vir ex celebri ordine Servorum B. Mariæ V. doctissimus A. R. P. Felix Maria Wertenberger, conventus Bellicollensis seu Schonbuchlensis non ita procul Mellicio tum dignissimus prior, sibi strenue depoposcit, eamque tanto studio et contentione, etiam in afflicta valetudine administravit, ut intra biennii fere spatium universum hoc opus exarando, castigando, illustrando typisque accommodando confecerit. Ac prodiisset ejus unius opera jam tum splendidus hic Gerholi Commentarius, nisi optimæ egregii viri voluntati morositas hominum et varietas malignitasque temporum intercessissent. Quæ etiam incommoda in causa fuerunt, cur, cum postea a me longius iHe disjunctus decumanos suos labores mihi ex integro recensendos et in lucem emittendos sponte sua cessisset, tot annos intra privata serinia premendi fuerint, expectantes scilicet cælum paulo serenius et tempora bonis litteris faventiora. Quæ cum bene fortunante Deo nunc illuxisse videantur, en adest, amplissime præsul, nova facie novaque luce Gerholus tuus longiores tenebras dedignatur, in theatrum, quo dudum dignissimus erat, provolat; et, quod ornamentorum maximum est, in augustissimo nomine Cæsarium maximi et sapientissimi Caroli VI apparet.

Cæterum dubio locus nullus est, quin hic benignitatis tuæ fructus religiosissimum tuum animum maxime delectaturus sit, facileque inducturus, ut credas, benevolentiam tuam in hominem fuisse collatam, qui alienæ quam propriæ laudis cupidior eorum nihil prætermittere voluit, quæ ad ornandam Gerholi memoriam et amplificandam apud posteros gloriam spectare videbantur. Quæ ut amplius constent, duo hic mihi agenda pro more censeo. Primum est, ut de vita et rebus a Gerholo cum laude gestis disseratur: alterum, ut non unius solummodo in Psalmos commentarii, sed et omnium, quotquot equidem hactenus detegere potui, scriptorum Gerholi recensionem accuratius instituam. Quæ utraque si recte exsecutus fuero, liquido patebit me nomen *Magni* non adulandi aut herois mei præter meritum ornandi studio, sed jure sane optimo Gerholo ascripsisse.

Jam vero ad primum quod attinet, non equidem difficile foret, ex ipsis Gerholi operibus, quæ tum in præcedentibus *Thesauri* mei voluminibus edidi, tum in præsentis et consecuturis edam, longe accuratioribus rebusque singularibus locupletiorum Gerholianæ vitæ historiam contexere, quam apud doctissimum Mathematicum Raderum S. J. existet. Verum cum promptam voluntatem angustiae temporis excludant, eruditum lectorem rogatum velim, ut in Raderiana commentatione, saltem scite ac eleganter conscripta, tantisper acquiescat, dum id, quod innui, aut a me, cum amplius vacaverit, aut ab alio quocunque executioni mandetur. En igitur elogium Gerholi a Radero in volumine altero *Bavariæ Sanctæ* conscriptum, relectis tamen nonnullis, quæ lectorem odiosius morentur, nec cum rebus Gerholi necessario conjuncta sunt.

¶ Illustre sane et primæ notæ est hoc Reicherspergensis asceterii sidus, cujus hodieque fulgor ingenii in libris et litterarum monumentis non est extinctus, quem sanctitatis quoque fama et splendor virtutis magis accendunt. Pollinga Bojaricæ primæ vicus, Cœnobio nobilis, haud procul oppido Weilhaimiano, nobis Gerholum edidit. Majus ille patriæ decus, quam patria illius: quod sæpe usu venit. Nesciretur Stagira si Aristotelem non tulisset alumnum. Natus est anno 1093 mortuus anno 1169, cum annum ageret 76. Nec est quod Gretserum in edita Gerholi vita carpas, ubi pro 1094 trajectis numeris, fædo 20 annorum errore, legitur 1114, fædum operarum vel librarii sphalma est, non Gretseri. Pro iv tamen legendum arbitror iii.

¶ Elementa liberalium disciplinarum in patrio solo cognovit, deditque gustum indolis in ipsis prope cunabulis, cum ostendit quam capax amplumque pectus ad thesauros eruditionis hauriendos afferret, cum æquales discendi celeritate longe præcucurrit, quibus tamen in puerili astutia et ingenii calliditate facile cedebat, quando eximio se animi candore, qui vel maxime amabilem reddit illam ætatem, morumque simplicitate plerisque omnibus commendabat. Jam ex ephēbis excessurus, cum sextum decimum annum esset ingressus, imo fortasse jam egressus, fœdissima psora scabie (quæ pueritiæ vitissimum est infesta) caput aspersus, et a contubernalibus velut catharma horrebatur, et simul infamis morbi verecundia torquebatur, ut taceam cruciatum doloresque, quibus assidue affigebatur. Sed abstersa tandem clemente cœlo fœda capitis impetigine receptaque valetudine. Gerholus simul animum mentemque ab omni impura Veneris contagione segregavit, totumque se castimoniam, quæ plurimum ad complectenda sapientiæ studia valet, addixit.

† Fruxinum inde et Mospurgum, nota Bojariæ oppida profectus, omne tempus Deo et Musis consecravit. Et cum id temporis apud Saxonas Hildeshaimii juvenus litteris optime excoleretur, ibi quoque Gerhohus triennium in cultu ingenii posuit, haud paulo doctior in patriam reversus. Et jam famam non mediocrem eruditionis sibi conciliarat, cum Augustam Vindelicorum accersitus principi, gymnasio, quod tum doctore carebat, præficeretur. Erat Gerhoho facies liberalis, frons serena, gratus oris aspectus, genæ prima lanugine florentes, totus corporis habitus, sine cultu, natura ipsa ad gratiam compositus, mores emendati. Quæ omnia naturæ ornamenta et præsidia commendabat ingenii felicitas et exultatio eruditionis, quæ fecerunt ut Hermannus pontifex Augustanus oculos ad Gerhohum adjiceret, illumque in consilium; sacerorum Patrum adscisceret. Versabatur id loci Gerhohus inter Ecclesiæ diaconos nondum sacerdotii honore insignitus; quo tempore Henricus imperator, quem Romani IV, Germani V numerant, et pontifex Paschalis ultimis inter se odiis dissidebant, et Hermannus pontifex Augustanus a Cæsare adversus pontificem stabat, a quo malis damnatisque artibus ad infulam est proventus. Trahere et Gerhohum in partes studuerat, sed is nulla vi vel auctoritate seu Cæsaris seu Hermanni se passus est a vero tramite abduci, quin et a societate se episcopi, quem Baronius pseudoepiscopum appellat, primo clam cœpit abstinere, dein palam etiam causam pontificis propugnare, quoad reddita per Calixtum anno 1122 pace imperator in sinum Ecclesiæ receptus est, et qui diris execrationibus devoti erant, vinculis anathematis exsoluti. Hermannum quoque cum Pontifice in gratiam rediisse tradit auctor: *His, inquit, ut dictum est, finitis et sedatis, jam dictus episcopus in gratiam Romanæ Ecclesiæ, ipso (Gerhoho) mediante, receptus est. Ita gratus et acceptus erat jam tunc ipsi Romano pontifici et toti curiæ Romanæ.....*

† At enim Gerhohus jam diu ad severioris vitæ disciplinam aspirabat, et in contubernium se religiosorum virorum abdere cupiebat, cum parentum fratrumque cura impetum ejus et studium pietatis moraretur, quibus prius consultum volebat, quam omnium rerum humanarum cogitationem abjiceret. Persuasos ergo, ut ipsi quoque certiores brevioresque ad cælum viam quærerent, utrumque parentem Raitenbuchensi cœnobio, quod feminarum olim et virorum duplex fuit, eum geminis fratribus inclusit, quos ipse mox secutus, exemplo vitæ, doctrinæ et pietatis ad constantiam, laborem, excubias et vigilias, assiduasque virtutes excitavit.

† Est Raitenbuech cœnobium pervetus in Bojaria superiore, inter Etalense et Pollinganum situm, a Guelfone IV primo Bojariæ ex ea stirpe principe, anno 1085 conditum. Huc cum Gerhohus vitæ religiosæ studio venisset, acceptus est ingenti omnium lætitia veluti sol novus domicilium illustraturus. Posuit cultum sacrum, ut sacratiorem indueret; amplas et opimas sacerdotii condiciones rejecit, ut in modico cultu, sobrio parcoque victu expeditius iter cæleste ingrederetur: opes humanas, honores, insulas etiam, quas poterat sperare, paupertati, despicientiæ, humilitati vitæ posthabuit, ut olim diotior, clarior illustriorque apud superos appareret. Ubi rudimentum religionis posuit, tirociniumque exegit, in leges ordinis more majorum conceptis verbis juravit. Sed non raro fiebat, ut adolescentuli in sacra religiosorum contubernia admissi jurarent ex præscripto se S. Dominici, Francisci, Basilii, Benedicti, Bernardi, aliorumque Patrum victuros, cum præscriptas vivendi rationes nunquam aut legissent, aut vidissent, aut cognovissent (1). Quod eo magis demirandum est in Gerhoho, cum is et litteris probe tinctus esset, et sapientiæ laude floreret. Nam posteaquam nomen inter D. Augustini sodales professus est, tum primum quæsit, quæ esset norma, ad quam sibi omnes vitæ actiones ex D. Augustini sententia et lege essent exigendæ. Sed nusquam nec Raitenbuechii nec in aliis ejusdem instituti vicinis Phrontisteriis poterant ullæ, quas vocant, Regulæ inveniri.

† Equidem cum hæc in Reicherspergensis volumine, sincere perscripta viderem, primum damnavi temporum et hominum id loci viventium socordiam, qui vota susciperent, suamque fidem Deo conceptis verbis astringerent, se has illasve horum Patrum vel illorum leges secuturos, et interim eas ipsas leges nescirent, inibi etiam ignoratas, nec conscriptas, nec exhibitas iis, qui ad eas nomen profiteri debebant. Nam audi, qui vetustissimus Annalium Reicherspergensium conditor de Gerhoho proficiente testetur: *Nec enim satiabatur illis diebus dulcedine illa mirabili, quam inveniebat legendo in Excerpto de dictis sanctorum de vita canonica, quo et eatenus pro regula usi fuerant fratres sui, sed exquirebat omni animadversione quomodo sibi vivendum esset secundum regulam S. Patris nostri Augustini: vel quæ esset illa regula, secundum quam vivere professus fuerat. Nihil enim sufficere pro regula visum est ei, quod illa non esset, quam professus fuerat. Quæ regula tamen tunc in illis locis non inveniebatur, sed nec in aliis ejusdem professionis... Pro qua re necessarium duxit Romanum adire pontificem cum quibusdam fratribus de claustro; quatenus regulam, quam una cum omnibus communiter fuerat professus, claustro illi, cui erat obligatus, stabiliret, quod et factum est.*

† Enimvero ubi me collegi, animadverti ea fuisse tempora, quibus plerique religiosorum virorum leges

(1) Miramur, et vehementer dolemus, viro probo ac erudito ista excidisse, in quibus tot fere errata, ne dicamus falsa, quot verba esse ignorat nemo, qui in monastica historia a sæculo XII usque ad proxima tempora vel mediocriter versatus s. t.

non ceris, tabulis, membranis chartisve inscriptas circumferebant, sed in usu, tractatione, mente, cordibus, moribus, etc., exercitatione habebant, ut olim Ecclesia Christiana, priusquam sacri Evangelii præcones sua præcepta in litteras referrent. Sic quippe idem auctor paulo supra de Gerhobo: *Tum vero quanto ardore ac studio iter communis vitæ arripuerit, quantoque zelo rectitudinis accensus vixerit, testis est ei omnis illa Ecclesia Raitenbuechensis, testes sunt ei omnes longe vel prope positi; ad quos fama sanctæ conversationis ejus pervenit, testes sunt, inquam, qualiter exardescere cœperit zelus ejus initio conversionis suæ; ita videlicet, ut ex instantia orationum et lectionum divinarum in tantum eloquium Domini inflammaverit eum, ut et eloquium ejus ignitum fieret vehementer, et verbum ejus, sicut de Helia scriptum est, tanquam facula arderet. Unde confratres suos non solum dictis, sed et exemplis ad servandas bonas consuetudines arctioris vitæ, et instituta sanctorum Patrum sine intermissione provocabat. Quin etiam arguebat, obsecrabat, increpabat, secundum apostoli præceptum, in omnibus seipsum præbens exemplum, in vigiliis nullis, in frequenti meditatione ac lectione sacrarum Scripturarum, in multa patientia, in castitate, atque in omnî exercitatione bonarum virtutum, postremo in universa morum honestate præclarum se reddebat. Unde etiam ab omnibus bonis ac religiosis valde amabatur. Domitor etiam corporis sui ita vehementissimus exstitit, ut a necessariis quoque cibis sumendis aliquanto immoderatus abstineret, adeo ut absumptis inedia carnibus, cutis fere ossibus cohæreret. Ardebat itaque totus incomparabiliter per inextinguibilem sanctissimæ dilectionis ignem ad Deum, et per insatigabile animi ejus studium ad communis vitæ decorem. Hæc auctor Reicherspergensis de Gerhobo.*

« Cæterum quemadmodum ædiles et architecti, quamvis ex oculorum conjectu, quam altum, latum, rectumque sit opus, quoquo modo ex usu visuque judicant, si tamen ipsum moliri ædificium, turrim, mœnia, parietes velint, perpendicularum adhibent, ad cujus angulos et rectam lineam surgens opus quotidie, raro singulis prope horis examinant: ita nisi vivendi norma tabulis comprehensa, labente sensim disciplina, exhibeatur, paulatim a verò reetoeque in pravum declinat. Et hoc fuit, quod Gerhobus urgebat, cum cæteris religiosior, ex iis, quæ sparsim in Patrum monumentis cognoverat, de communi statueret, quæ priscorum fuisset disciplina religiosorum. Quam cum seniores negarent, illumque urgerent, ut omnia, quæ doceret, auctoritate stabiliret (jam enim in usum et consuetudinem quædam, uti fit, irrepserant, quæ ipsi non videbantur ex lege, norma, veterumque Patrum auctoritate fieri) Romam profectus ibi de veris religionis suæ legibus inquisivit, cumque secum attulisset, quod quæsierat, non mediocriter cessantium animos offendit. Quamquam enim nihil pro imperio gereret, sed factis ipsis a genere vivendi negligentiorum declinaret, id ipsum tamen ferre non poterant, et luce virtutum ejus velut noctuæ et vespertilionis perstringebantur, et emendatam ipsius vitam omni ratione sequendam, amandam, et ambabus manibus amplectendam, suæ vitæ interpretabantur reprehensionem et castigationem. Nec hactenus stetit illorum improbitas: sed cum vitia domesticorum non laudaret, desidiarum, otium, in tempestiva colloquia, et malos denique mores odisset, cœpit ipse dissimilibus odio esse, vexari, exagitari, imo vita nonnunquam periclitari.

« Cum interim fama virtutibus ejus excitata gratissimos per omnem Germaniam spargeret odores, quibus afflatus Chuno Reginoburgensis pontifex (quem primum hoc nomine habuere antistitem) Gerhobum ab communi sodalitati Raitenbuechensis in socium laborum petiit, cujus in provincia lustranda, et pontificatu administrando consilii uteretur, quem et impetravit, et sacris sacerdotii honoribus initiavit. Quamquam nec ibi magna quies Gerhobum secuta est, cum res communes Conradus turbaret. Designato a proceribus imperii Germanici Lothario Saxonum regulo, viro inclyto in regem Romanorum, Conradus Friderici ducis Suevorum, qui Fridericum Alienobarbum imperatorem procreavit, germanus, regnum affectavit, profectusque Mediolanum ibi rex consalutatus ab archiepiscopo regium insigne suscepit. Chuno Reginoburgicus pontifex, et cum illo Gerhobus ab Conradi factione abhorrens justum principem regem Lotharium secuti sunt. Quod Conradus perægre ferens utrumque ultimis odiis insectatus, etiam vitæ illorum insidias non raro posuit: præsertim Gerhobum sæpius ad necem quæsitivum, quod ipsum in publica celebritate et supplicatione ad populum, tyrannum proclamasset: quæ causa fuit, ut parociam Chamensem, quam ab Chunone procurandam acceperat, ad quam cœnobium condere statuerat, propter factiosos et Conradi fautores, qui ultimas illi minas intenderant, eoactus fuerit destituere.

« Inter hæc Chunone anno 1130 Reginoburgi defuncto, Conradus Salisburgensis pontifex, vir optimus et sanctissimus Gerhobum in tutelam suscepit, suoque nomine non semel in Urbem ad summum pontificem legatum misit, qui res inibi feliciter sui præsulis transegit. Multum enim propter singularem virtutem et eruditionem gratia apud curiam Romanam valebat. Interea temporis Reicherspergii cœnobii præses ad vitæ metam procurrens facem alteri ferendam reliquit. Conradus pontifex Salisburgensis non alium aptiorem ad regendum id monasterium (quod Juvaviensis antistitis auctoritatem ditionemque respiciebat) Gerhobo ratus, illum ipsum anno 1132 eo destinavit, quam ipse sacram præfecturam per annos omnino septem et triginta cum summo republicæ bono administravit, auxit, ornavit, quando pietas et religio, constantiaque et virtus in usum fructumque totius Germaniæ redundavit. Ille princeps, ille

reges et imperatores, ille præsules et antistites, ille summum ei amplissimum orbis Christiani consilium patrum Romæ purpuratorum, ille patrem ipsum et rectorem nominis Christiani ausus est sum cum libertate, contemptis omnibus vitæ periculis, sic ubi usus fuit, adhortari, monere, verbis etiam castigare.

« Quæ dicendi scribendique libertas cum virtute et religione conjuncta tantam illi auctoritatem peperit, ut virtutem ejus Galli mirarentur, Bohemi prædicarent, Paunones suscipere, Græci denique adorarent, pontifices colerent, cardinales venerarent. Ita tabulæ Reicherspergicæ testantur : *Igitur, inquit, in regimine positus qualem se exhibuerit, qualiterque a Deo confortatus in omnibus postmodum Ecclesiæ tribulationibus nunquam ei deservit, sed veritatem constanter coram regibus et principibus non sine vitæ suæ periculo sæpissime confessus sit ac tuitus, ei tota Germania lumine doctrinæ ejus et ipsa illustrata, et fervore Spiritus ejus super multis excessibus et abusionibus redarguta. Testes sunt ei omnes hi, inter quos conversari vel quibus commanere ei aliquandiu contigit. Maxime autem sanctum fratrum ejus et sororum novit collegium, quam sancte, quamque irreprehensibiliter inter eos jam per quadraginta fere annos vitam duxerit. Noverunt omnes, quam quietus in vacando lectionibus et orationibus exstiterit ; quam nullas horas a pietatis exercitiis vacuas habuerit. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis esse ei cum Apostolo visa est, nisi cum monasterii necessitas poposcisset. Quin etiam usque in exteris terras lampas cordis et oris ejus radiavit. Non Francia, non Bohemia, non Ungaria, sed neque Græcia, gratiæ, quæ de corde et ore ejus radiant, expertes factæ sunt. Tanta namque gratia diffusa erat in labiis ejus, ut his ipsis, quos arguebat, gratus existeret. Unde et Romani pontifices, dominique cardinales semper eum, licet in multis arguentem se dilexerunt. Non reges ac potentes pertinuit, quominus nuntiaret eis id quod justum et salutare fuit, cum se opportunitas id faciendi obtulisset. Magnates, mediocres, ac populares, sive in publicis Ecclesiæ conventibus, sive in privatis colloquiis ad oris ejus dulcia et salutaria verba pendebant. Sic namque divino Spiritu adeo potatus fuit, ut pene semper et indeficiente flumina de ventre ejus fluere aquæ vivæ sive loquentis sive scribentis ali-quid ad utilitatem et eruditionem proximorum.*

Et mox infra : *Quam notus et gratus quamque acceptus fuerit ipse beatus summis Romanis pontificibus, qui suo tempore Romanæ sedi præsederunt, Calixto papæ primum superius commemorato, et deinde singulis successoribus suis usque ad papam Alexandrum ; quamque venerabiliter ipsi Romani pontifices fervorem religionis suæ et studium atque doctrinam, nec non et scripta sua susceperint, collaudaverint et approbaverint : quam etiam celerem effectum consecutus semper fuerit in omnibus negotiis suis, quotiescunque Romanam curiam interpellare necesse habuit, aut per seipsum, aut per nuntios, sive per solas litteras suas pro quibuscunque causis, testantur litteræ apostolicæ, nec non et litteræ dominorum cardinalium frequenter aut pro eo ad alios missæ, aut ad eum specialiter destinatæ : vel quas ipse per se ab Urbe sæpius veniens de causa sua vel aliorum detulit, quarum omnium exemplaria adhuc inveniuntur. Quantum etiam ipsi Romani pontifices pro ipsius reverentia et dilectione, ad petitionem ejus ipsum locum, quem regebat, cænobium videlicet Reicherspergense, sub sua et B. Petri protectione susceptum, honoraverint, et manutenerint, et sæpe contra graves inimicos et infestatores defenderint, qualemque libertatem et justitiam ipsi loco concesserint et firmaverint in perpetuum sua auctoritate, indicant privilegia papæ Innocentii et papæ Eugenii eidem loco ejus industria elaborata ac impetrata. Hos post hæc pie imitati pontifices Salzburgensis Chunradus senior et Eberhardus ejus successor ; nec non et principes regni, duces videlicet et comites, quique pro suo jure plurimis privilegiis eundem locum munierunt. Similiter et alii pontifices, scilicet Babenbergensis, Pataviensis, Frisingensis, prædia et possessiones eidem loco aut per se ipsos, aut per alios in suis episcopatibus collata, suis privilegiis eidem cænobio firmaverunt. Novissime etiam ipse dominus imperator Fridericus ipsum Reicherspergense cænobium cum omnibus eo pertinentibus in suam imperialis majestatis et omnium successorum regum et imperatorum tutelam suscepit, et privilegio suo antiquam et primitivam libertatem confirmavit, interventu episcoporum Eberhardi Bambergensis atque Hartmanni Brixinensis, secundum postulationem hujus sæpe dicti patris*

« Sed hoc ingentes viri præstantissimi spiritus vis incredibilis ab intimo animo profecta alebat, vim a caelo accepit, quæ illius egregiis conatibus defuit nunquam. At enim parum prudenter agit, qui foris rempublicam juvat, domi perdit, cum natura magistra sibi quemque primum, suisque, deinde aliis, consulere doceat. Non egit hoc Gerhohus, cujus omnis actio ratioque vivendi et docendi ab officina domesticæ virtutis et disciplinæ profudit. Hoc primum egit, ut subjectorum suorum et domesticorum mores a veterum Patrum norma degenerantes languentesque ad pristinum vigorem revocaret, elementa vitiorum eraderet, incisos passim virtutis nervos redintegraret, et denique novam suo contubernio faciem formamque vivendi induceret. Itaque idem mitis et benignus esse in obsequentes, promptos, verecundos, et religiosæ vitæ observantes : tristis et severus in delinquentes, refractarios, contumaces ; quam tamen severitatem ita mansuetudine et charitate temperabat, uti cernrent viderentque omnes et salutem cujusque

agillatim, et communem omnium illi maxime esse cordi, qua ratione efficiebat, ut non ægre ferrent, qui castigabantur, sed amarent passim omnes.

Corrigendi porro modus erat efficacissimus, quem ipse vitæ exemplo præibat. Adeo mores ipsius domesticis erant pro legibus. Inde factum, ut domestica disciplina sancita domique emendati mores sese foris ostenderent, hominesque paulatim in sui contemplationem inducerent, novam et innocentem vivendi rationem juxta laudantium et admirantium. Quæ domesticorum religio, nobilium, principum et pontificum invitavit liberalitatem, uti non solum sarta tecta cœnobii instaurarent, amplificarentque (male enim materiam, angustam et ruinosam Gerholdus domum est ingressus) sed ex nobilitate complures ipsi nomen religioni darent, secumque opes non exiguas inferrent, quibus aedes illa brevi magno opere auxit. Adjecit et novum Gerholdus virginum sacrarum domicilium, in quo nobilissimæ tenerimæque virgines cœlesti se Sponso æternum, proprias dedicarunt. Tam fecunda fuit Gerholdi virtus et facundia.

Interibi dum ipse domum ædificat, disciplinam restituit, novos religionis colonos adsciscit, manum quoque non passus est cessare, quæ ab erudito et eccellente ejus ingenio multa præclara pietatis, religionis et doctrinæ plenissima opera et monumenta extorsit. Meditatus est in sanctissima regii vatis Psalmorum odaria, volumina octo, quæ hodieque præter duo, quæ interciderunt, leguntur. Certavit calamo adversus sectatores Abelardi. Alia misit Othoni nobili historico Fruxinensis, Ahenobarbi patruo, fratri Conradi regis: alia ad alios tum principes, tum pontifices, ex quibus nihil perennavit præter explanationes ad carmina Davidis, librum de Antichristo, de Virginè in cœlum assumpta, de Fide, Vigilia noctis quarta, de divini Spiritus ordine donorum. Ultimis annis magno opere laboravit, uti dissidia imperatoris Friderici I et pontificis Alexandri III componeret, eaque de re ad eosdem varias lucubrationes misitavit. Ipse tamen semper meliori saniorique parti se adjunxit, ac post ingentes labores et fructus ex illis copiose perceptos, nocte mediâ, quæ S. Joan. Baptiste diem, quo prolixè ad populum dixerat, secuta est, cum biduo ante sacrâ Christianâ percepisset, anno 1169, a. d. v. Kalend. Quintil. ad societatem beatorum evolavit.

Corpus biduo post ad S. Crucis, quam vitus semper in corde gestabat, aram funeratum. Imagô Gerholdi Reicherspergii hoc ascriptum hodie elogium præfert: *Anno Domini 1162 dominus Gerholdus SS. theologiæ doctor insignis, tertius hujus loci præpositus creatur. Hic in corrigendis magnatum moribus laboravit, ac monasterii sanctimonialium B. Virginis existit fundator. Jejunas falsasque Aventini calumnias, quibus Gerholdum, ut ipse appellat, inquinare conatur, tanti non facio, ut apponendas scripto meo putem, ab Grefsero nostro dudum retusas et obritas. Tu, dive, quem supplices veneramur, ardentem et duplicem, quem possedisse videris, Eliæ spiritum in nobis languentem aut certe senescentem excita et instaure, ut hebescentem Christianæ virtutis aciem exacuamus.*

Hactenus Raderus de vita et rebus gestis Gerholdi, cujus lucubrationes cum sub finem jejuniis ac parcius quam tanti viri de Ecclesiâ merita ferant, annumeret, operæ pretium me facturum existimavi, si nunc ordine singulas, quæ quidem in notitiam meam venerunt, curatius distinctiusque recenserem, quod supra me facturum recepi. Igitur ingenii monumenta, quæ Gerholdus reliquit, sequentia sunt:

- I. *Syntagma de Henrico IV et V Imp. et Gregorio VII summo pontifice*, quod teste Casimiro Oudino Commentar. de Scriptor. Eccles. T. II, col. 1427, *diversis constans opusculis cum restitutione Alogiarum Annæ Commenæ in Alexiade edendum curavit Jacobus Grefserus Soc. Jes. theologus, Ingolstadii in 4, anno 1611, apud Angermariam*. Vehementer dolet, ad manum non esse hoc opus, dum ista scribo, nec Oudinum varia illa opuscula recensuisse. Hoc enim modo aliquid certius statui posset de mox recensendis, quorum forte aliqua ab illis prioribus diversa non sunt.
- II. *Commentarius in psalmum LXIV, sive de corrupto Ecclesiæ statu ad Eugenium III papam, quem eruditissimus Stephanus Baluzius ex codice bibliothecæ Colbertinæ, in quo inscribitur Tractatus de negotiis ecclesiasticis, primus in lucem cum insigni elogio extulit libro v Miscellaneorum a pag. 63 ad 237. idque anno 1700. Eundem, cum ab reliquo in Psalmos commentario abesse non posset, hic ex integro recedendum curavi.*
- III. *Tractatus adversus Simoniacos ad S. Bernardum abbatem Claravallensem*. Hunc licet acephalum ex ms. cod. monasterii Dunensis prelo dignissimum censuit et publicavit clarissimus et indefessus P. Edmundus Martene e congregatione S. Mauri Benedictinus tomo V Novi Thesauri Anecdotorum a col. 1457.
- IV. *De gloria et honore Filii hominis ad Hartmannum episcopum Brizinensem et Eberhardum archiep. Salzburgensem liber*. Exstat tom. I, hujus Thesauri, parte II, a col. 163. Hujus operis sub titulo *Libelli de Glorificatione Filii hominis* etiam meminit chronographus Reicherspergensis ad annum 1169.
- V. *Liber contra duas hæreses sui temporis ad Godefridum abbatem Admontensem*. Opus excusum habes citato Thesauri loco a col. 283, estque prologus galeatus, ut ipse vocat, in commentarium in Psalmos. Godefridus hic is ipse est, cujus præstantissimas homilias in Dominicis et festa duobus in fol. tomis nuperrime publicavi.
- VI. *BB. Berengeri et Wirntonis abbatum Formbacensium in Bajoaria Ord. S. Ben. vitæ*. Prodiert in eodem Thesauri mei tomo parte III, a col. 399.
- VII. *Liber de edificio Dei, seu de studio et cura disciplinæ ecclesiasticæ ad Chunonem episcopum Ratisponensem*. Eum editum habes Thesauri tom. II, part. II, a col. 223.

- VIII. *Dialogus de differentiâ clerici sæcularis a regulari ad Innocentium II. P. M.* Evulgatus est ibidem a col. 437.
- IX. *De investigatione Antichristi et schismate libri II, ad Eberhardum archiep. Salzburgensem.* Nos ex codice Reicherspergensis prelo paravit Adm. reverendus P. Reinerus Reitter, doctissimus sodalis meus, typis mandandos in aliquo sequentium *Thesauri* voluminum. Raderus unius duntaxat libri de Antechristo meminit, ut qui opus ipsum nunquam inspexerit : sed re vera duo sunt.
- X. *Dialogus adversus errores Græcorum,* cujus mentionem sub nomine *Dialogi inter Græcos et Latinos* facit supra laudatus chronographus Reicherspergensis. Prohibet proxime una cum libris de Antechristo, quorum alteri in eodem codice insertus est.
- XI. *De ordine donorum Spiritus sancti.* Perennat in codice Reicherspergensis, signato num. 52, unde opus una cum duobus sequentibus prelo maturum habeo industria et diligentia præstantissimi viri, Ven. P. Leopoldi Wydemanni, vicarii carthusiæ Gemnicensis.
- XII. *Dialogus de quarta vigilia noctis et periculis schismatis.*
- XIII. *Liber de fide in illud Proverbiorum.* Mulierem fortem quis inveniet, ad *Heinricum presb. cardinalem tit. SS. Nerei et Achillei.* Prius opusculum memorat Raderus, posteriori chronographus Reicherspergensis, qui *Libellum de fide rogatum domini Heinrici card. presbyteri* a Gerhoho scriptum esse loco citato testatur.
- XIV. *Libellus de Assumptione sanctæ Dei genitricis Mariæ,* etiam Radero laudatus. Hoc opusculum nobis servavit cœvæ fere cœdex celeberrimi monasterii Mariæcellensis in Austria, ex quo illud vir cl. et eruditissimus Jo. Fridericus Schannatus, historiographus Fuldensis, dum mecum hic aliquandiu ageret, eruere gravatus non est, suo loco edendum.
- XV. *Commentarium in Canonem Missæ.* Ita Martinus canonicus et bibliothecarius Claustro-neoburgensis in Catalogo librorum monasterii sui, ad finem sæculi xiv, confecto, quem olim ex codice bibliothecæ canonicæ Sanct-Dorotheanæ Vienneensis exscripsi. Sed non memini hoc Gerhohi opus videre me in bibliothecæ Claustro-neoburgensis codicibus, duodecim fere abhinc annis a me perlustratis.
- XVI. *Opuscula ad papam Alexandrum (III) et ad dominos cardinales et ad episcopum Babenbergensem Eberhardum de purificatione Filii hominis.* Ita chronographus Reicherspergensis, *Opuscula,* ni fallor, nominans diffusiores ad prædictos Ecclesiarum antistites *Epistolas,* quas ex codice Admontensi præter *Librum ad Adrianum P. adm. rev. et doctiss. P. Godefridus Depisch,* sodalis noster exscripsit, et tomo VI *Thesauri* publicandis reliquit. Porro isdem opusculis merito accensæ prolixam Gerhohi epistolam ad Eberhardum ep. Babenberg. *Quomodo secundum S. Hilarium glorificaturus Filium major, glorificatus autem Filius minor non sit,* etc., quam typis expressam habes tom. I, ejusdem *Thesauri* part. II, a col. 315.
- XVII. *Liber de novitatibus hujus temporis ad Adrianum IV, P. M.* Hunc ipse Gerhohus initio libri *De gloria et honore Filii hominis* agnoscit sic scribens : *Similiter Adriano papæ, cum esset Beneventi agens illic de concordia inter se ad Siculum tyrannum, præsentatus est libellus ad ipsum dictæ, in quo novitates hujus temporis magna ex parte concessi, atque ab illo responsum petii, quo vel approbare vel improbare, quæ sensi et sentio, paratus illi per omnia consentire : quia nunquam in doctrina fidei a sancta Romana Ecclesia dissentire volo,* etc. Opus brevi legendi eruditi, ex num. præcedente adducto codice, quem cl. et præstantissimo P. Sigismundo Munich, bibliothecario et superiori Admontensi, indefesso adjutori meo, debeo.
- XVIII. *Scripta ad Anastasium IV P. M.,* de quibus iterum ipse Gerhohus cit. libro : *Post Eugenium vero non est inventus similis illi in Ecclesia Romana pontifex, qui scriptis meis ita benigne arderet, quique oleum superfunderet ac thus poneret : quin qui ei post ea successerunt, non ita me habuerunt notum, ut ille. Attamen scripta mea quasi similam diligentissime tritam papæ Anastasio misi, quibus ille non respondit, qua de causa, non judico. Jam verò hæc Gerhohi scripta ejusdem fuisse argumenti, cujus est liber ad Adrianum, scilicet de gloria et honore hominis in Deum assumpti, et de emendatione morum ecclesiasticorum, nullum est dubium. In his enim totus ubique est Gerhohus. Interim incertum habeo, ubi hæc scripta delitescant.*
- XIX. *Plurima scripta ad episcopum Pragensem Danielem.* Hæc Gerhoho totidem verbis tribuit chronographus Reicherspergensis. Verum eorum nihil hactenus in Germanicis bibliothecis repertum est.
- XX. *Opusculum contra discipulos Petri Abailardi ad episcopum Frisingensem Ottonem, fratrem regis Chonradi, et ad ipsos Frisingenses diversa opuscula et scripta, teste eodem chronographo.* Quæ omnia excidisse videntur. Saltem in Frisingensis Ecclesiæ vicinorumque monasteriorum codicibus, quos evolvi, nullum horum vestigium deprehendi.
- XXI. *Epistolarum volumina duo.* Sic enim scribit idem auctor : *quantum esurierit et sitierit justitiam, denique quomodo vel qualiter, aut quantum dilexerit omnem justitiam, et omnem viam iniquitatis odio habuerit, legentibus et scire volentibus patet in diversis opusculis suis, quæ scripsit ad papam Innocentium et ad papam Eugenium, et ad dominos cardinales, et in aliis opusculis ad diversos scriptis : Similiter et in epistolis suis patet, quas ad diversos diversos temporibus scripsit, quæ etiam fere omnes adhuc inveniuntur in registro et epistolario suo libro in duobus voluminibus.* Hujus insinuit ad historiam ecclesiasticam thesauri cum cupidissimus essem, dedi quidem litteras ad te, reverendissime ac amplissime præsul : sed nihil amplius horum voluminum Reicherspergli superesse, cum ingenti dolore intellexi. Ast forte velut ex inferis ad lucem rediit eorum nonnihil, si non solum omnes anguli et foruli bibliothecæ, sed etiam archivii iterum iterumque excutiantur. Una epistolarum Gerhohi, quæ est de *erroribus Folmari præpositi Trieffensteinensis,* excusa exstat, tom. XIII *Bibliothec. SS. PP.* pag. 346, edit. Coloniensis. Alias quatuor vides is tom. I *Thesauri* mei part. II, a col. 329, ubi, nescio quomodo, irrepsit et epistolinum A., id est *Adami abbatis non Egensis,* ut eequidem diserte habet codex Reicherspergensis, sed *Ebracensis* seu *Ebracensis,* ad Gerhohum, dudum jam edita in eadem Bibliotheca et alibi. Plures Gerhohi epistolas proferam tomo sequente, sed quæ nequaquam dignitatem et nomen duorum voluminum, quæ adeo avide desiderant omnes, exæquent.
- XXII. *Chronicon Monasterii Reicherspergensis,* typis impressum primum Monachii in 4. anno 1611 cura cel. viri Christophori Gewoldi postea recusum a cl. V. Petro Ludewig volum. II *Scriptorum Rerum Germanicarum* a col. 129. Primus hoc opus Gerhoho tribuisse videtur Aventinus, qui inter eos, quibus in condendo Annalium Boiorum libro vi se usum fuisse testatur, laudat *Magnum* (ita puto Aventinum pro more sui sæculi vetus Theodiscum nomen *Gerhohi,* cujus posterior pars *Magnum* seu *sublime* sonat, Latine reddidisse) Richobergensem Flaminem Augustinianum, qui sub imperatore Henrico sexto Cæsare

Augusto Chronica scripserit. Aventinum secuti sunt Casimirus Oudinus in Supplemento Bellarmini *De scriptorib. eccles.*, pag. 459, et Gottfrid. Olearius *Biblioth. script. eccles.* tom. I, pag. 283 quorum prior tamen erratum agnovit *Comment. de script. eccles.* t. II, col. 1428, ubi ex anno 1178 ad quem Chronicon Reicherspergense attingit, colligit, Gerhohum, anno 1169, demortuum, ejus auctorem esse non posse. Sed restat corrigendus adhuc alius ejusdem Oudini error in Gerhoho admissus, dum ita in Commentario scribit: *Nullus, quem cognoscam, nomenclatorum, illius Gerhohi meminit, præter Carolum Dufrenoy du Cange in Indice Scriptorum, quem præmisit Glossario medicæ et infimæ Latinitatis, columna 402, et Gerardum Joannem Vossium lib. III de Historicis Latinis part. IV, cap. 6, pag. 769, ultimæ editionis, quem tamen male ad annum 1080 assignat.* Verum non hi nomenclatores soli Gerhohum celebraverunt, sed etiam Aubertus Mirreus in *Auctar de script. eccl.*, cap. 528, et Ludov. Elies Du Pin, qui tamen Gerhohum male monachum ex canonico reg. facit, in *Nova Biblioth. Script. Eccles.* tom. IX, pag. 186, qui ambo non potuerunt non præbe cogniti esse Oudino. Ad ipsum Chronicon Reicherspergense quod attinet, nec in eo nec usquam alibi ullum exstat certum vestigium, unde cognoscas Gerhohum præ alio quocunque canonico Reicherspergensi hujus operis auctorem esse. Certe si id genuinus Gerhohi fetus esset, id hændquaquam dissimulasset chronographus, quicumque demum is sit, in Gerhohianorum operum recensione, in qua licet non omnia, paulo tamen majoris momenti, cujusmodi Chronicon istud esse nemo negaverit, satis accurate annumerat. Sed ad certiora revertor.

XXIII. *Commentarius in Psalmos.* Hoc, ipsum opus est, quod nunc in manibus tuis versatur, erutum ex Reicherspergensibus codicibus, initio hujus dissertationis pro merito laudatis. Sunt Commentarii hujus universim nunc septem manu exarata volumina, nec duo, ut Raderus tradit, sed unum duntaxat intercidit, quod ut recuperarem, nullam non operam, sed nequidquam dedi. In iis enarrationes psalmodum hoc ordine se consequuntur.

Primum volumen in 4 majori, ut vocant, signatum num. 47, continet expositionem viginti priorum psalmodum una cum Prologo Galeato seu libro de duabus hæresibus, de quo supra num. 5.

Secundum, notatum num. 48, complectitur explicationem psalmi XXI, et novem consequentium.

Tertium, num. 49 a tergo inscriptum, exhibet expositionem psalmi XXXI, reliquorumque usque ad XLIV.

Quartum, quod interpretationem psalmi LXIV, eorumque, qui in 1 desinunt, continebat, nunc Reicherspergæ nusquam comparat, estque illud ipsum, quod amissum paulo ante ingemui.

Quintum, num. 50 insignitum, expositiones psalmodum a LI orditur, et finit in LXIV.

Sextum, num. LI notatum, incipit cum enarratione psalmi LXV et desinit cum interpretatione LXXIV.

Septimum, quod num. 52 præfert, retinet explanationem psalmi LXXV sequentiumque usque ad psalmum CXXVIII. Quocirca notandum, prolixiores pro more ac elegantiores Gerhohi expositiones, hoc septimo volumine contentas, ultra psalmum LXXVII non progredi. Eo enim cum vir sanctus attigisset, coorta tempestas schismatis puleherrimi operis filium interceptit. Qua de re ita in præmio expositionis psalmi LXXVIII loquitur Gerhohus: *Psalmo LXXVII expleto sequens, videlicet LXXVIII esset exponendus, nisi quod jam nox illa imminet, in qua nemo potest operari. Saltu ergo facto abhiit usque ad psalmum CXXVIII. quem ante hæc, prout Deo favente potuimus, exposuimus continuando tunc expositionem usque in finem Psalterii, nunc imminente potestate tenebrarum cogimur cessare ab expositione. Sed ne medios psalmos intactos præterisse videamur per negligentiam, en reddimus causam. Spiritalis Antiochus jam regnat, cujus tyrannica violentia sic Ecclesia opprimitur, sic templum Dei violatur et profanatur atque polluitur, ingravescente nimis periculo schismatis, ut magna sit materia canendi vel potius lamentandi et flendi secundum verba hujus psalmi: Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum.* Hæc Gerhohus, qui nullum, ut dixi, psalmum a LXXVI usque ad CXXVIII ex integro ac ad versum edidisset, sed singulorum duntaxat titulos ex Augustino potissimum, ac unum itemque alterum versum ex Gregorio Magno explicat, ampliorem ex ingenio suo omnium explicationem opportuniori tempore reservans, quod tamen nunquam nactus fuisse videtur. Itaque nos, ne perenni atque continua omnium et singulorum psalmodum enarratione lectorem frauderemus, de promptis his ex Augustino et Gregorio laciniis ineditam hactenus Honorii Augustodunensis, de quo late actum in dissert. prævia in tom. II hujus *Thesauri*, expositionem ex codicibus Mellicensibus, rem exsequente Cl. P. Felice Maria, suffecimus, indidem etiam septem psalmodum expleta lacuna, quorum explanatio cum quarto Gerhohi volumine deperit.

Octavum denique volumen, signatum num. 53, continet diffusam iterum, et ad primum Gerhohi institutum exactam omnium Psalmodum a CXXVIII usque ad ultimum interpretationem. Sequuntur in eodem volumine *Canticorum* quoque quæ *Ferialia* dicunt, expositiones, quæ cum Gerhohi auctorem habeant, a Commentario in Psalmos nequaquam separandæ videbantur. Hæc de membranis et ipsi Gerhoho coævis codicibus, ex quibus præsens in psalmos commentarius expromptus est.

Jam vero interiorem hujus operis præstantiam quod spectat, ea tanto major est, quanto plura singularia affert, tam quæ ad formandos e veterum præscriptis Christianorum ac præpimis ecclesiasticorum mores, quam quæ ad illustrandam diversorum temporum, præcipue sæculi XI et XII historiam, tam denique quæ ad penitus noscendas fidei ac doctrinæ, quæ eruditos eorum temporum viros maxime exercebant, controversias pertinent. Nimirum propositum viro sancto fuit in hoc genere B. Augustinum imitari, qui multa egregia ecclesiasticæ doctrinæ, disciplinæ historiciæque monumenta suis itidem in Psalmos enarrationibus intertexuit et ad posteritatem transmisit. Audiendus hæc de re ipse Gerhohus in psalmi X, versum 3: *Jam nunc ignoscant nobis magistri litterati, si nos verba psalmodum ita coaptemus nostri temporis cursui, sicut B. Augustinus ex latere semper notavit in expositione Psalmodum sui temporis cursum. Si enim omnium temporum hæretici arcum suum, id est, sanctam Scripturam ad suum errorem intenderunt, et illi, qui nunc sunt hæretici, Simoniaci et Nicolaitæ, non desinunt arcum suum secundum suum sensum detorquere, Scripturas depravando; quare non liceat nobis uti eisdem Scri-*

pturis ad eorum prava sensa confutanda, non quasi arcu violenter in transversum curvato, sed quasi gladio ancipiti et bis acuto? Neque enim conamur Scripturas a suo sensu deflectere, sed, quod datum nobis fuerit, in gloriam dantis loquimur, non nostra scripta magistrorum magnorum scriptis conferendo vel præferendo, sed illorum pio desiderio satisfacere cupiendo, qui hoc opus a nobis exigunt, quasi de uberrimis pascuis pastoris David quamdam refectioem, et consolatorium quoddam serculum, justitiæ sale conditum, quod esurientibus et sitientibus justitiam, ut magis dulce sit et sapidum, non extorquemus de psalmis violenter alienum sensum, sed consona Patribus dicendo, et nostri temporis hæreses interdum refellendo ultroneum et sponte occurrentem sensum tenemus. Hucusque Gerhobus, qui hæc ratione id feliciter consecutus est, ut ejus Commentarius non mera primorum ac antiquiorum scriptorum expilatio, quod fere omnibus mediæ ævi auctoribus familiare est, sed opus pene novum ac singulare videri posset. Reprehenderunt quidem hoc nomine Gerhobum adversarii, sed eos egregie rejecit in Psal. xxxviii, v. 4 : *Æmuli mei, ait, nolentes, imo et dedignantur credere, quod istiusmodi urdeam igne, moventur contra me addentes igni servoris ignem doloris unde non solum caluit, sed igne gemino concalescit cor meum intra me, dum peccat aliquis, ac pene scandalizatur in me, quod scribo, quod in Psalmorum Tractatu ex dictis Patrum quædam colligens, aliquid supererogo, præsumptioni deputans et vanæ gloriæ. Verumtamen quomodocunque volunt, præsentibus de nobis judicent, futuri clementius judicabunt. Dum enim vivimus, ait vir illustris B. Hieronymus, et vase fragili continemur, videntur amicorum prodesse studia, et nocere æmulorum opprobria. Postquam autem reversa fuerit terra in terram suam, et iam nos, qui scribimus, quam eos, qui de nobis judicant, pallida mors subtraxerit, et alia venerit generatio, primisque cadentibus foliis virens silva succreverit, tunc sine nominum dignitate sola judicantur ingenia, nec considerat, qui lecturus est, cujus, sed quale sit, quod lecturus est, sive ille episcopus, sive laicus, imperator et dominus, miles et servus, aut in purpura et serico, aut in vilissimo panno jaceat : non honorem diversitate, sed operum merito judicabitur.*

Enimvero nihil ardentius operosiusve in hoc Commentario egisse videtur Gerhobus, quam ut contra recentiores sui temporis scholas gloriam et honorem hominis in Deum assumpti et in Deum nati teneatur. Imo chronographus Reicherspergensis hoc ipsum psalmos explanandi occasionem et ansam Gerhobus præbuisse aperte tradit : *Pro defensione, inquit, sententiæ de gloria hominis in Deum assumpti et in Deum nati, in qua diversos et graves contradictores atque impugnatores per omnem vitam suam a juventute habuit, scripsit diversa opuscula et epistolas. Primum hac de causa, auctoritate Romanorum pontificum et dominorum cardinalium, et aliorum plurimorum Patrum, qui videbantur columnæ esse in Ecclesia eo tempore, fecit Expositionem psalmorum in octo voluminibus. Secundum hanc sententiam Gerhobus constantissime statuit, propter perfectissimam, intimam et arctissimam Verbi divini cum natura humana unionem eidem humanæ in Christo naturæ saltem pleraque competere et communicata esse per gratiam et unionem, quæ divinæ in eodem Christo naturæ conveniunt per essentiam, salva tamen utriusque naturæ essentia, longissimeque relegata utrarumque naturarum confusione, ut videre est in quamplurimis hujus Commentarii locis, præsertim ad Psal. xv, vers. 6, et Psal. xxxv, vers. 10 et seqq., ac ex professo in toto fere libro de Gloria et honore Filii hominis, reliquisque prope omnibus opusculis ac epistolis de hoc argumento conscriptis, Eutychemo etiam nominatim non semel rejecto atque damnato. Verum quidquid caverit Gerhobus, evitare non potuit censuram Stevartii, clarissimi theologi, qui referente Pinio Nov. Biblioth. tom. IX, pag. 186, existimavit Gerhobum, dum unum extremum, Nestorianismi, refutat, ad alterum, id est Eutychemianismum, delapsum fuisse. Certe aspera et vehementer dura sunt, quæ de humana Christi natura in Psal. viii, v. 2, lvi, 4, et xiii, 1, et alibi passim commentatur et scribit.*

Cæterum si Gerhobus in quæstione subtilissima et perplexissima longius fortassis æstu disputationis abreptus fuit, veniam apud rerum ac temporum gnaros facile merebitur. Certe sæculo xii res hæc in Germania, ubi maxime pugna fervebat, multis etiam doctis ac insigniter eruditis episcopis tam difficilis visa fuit, ut in quam partem se dederent, ignorarent. Quin nec Roma, quid illico decerneret, satis promptum et explicatum habebat. Cum enim Gerhobus longo cum Eberhardo, doctissimo Babenbergensi episcopo certamine defunctus, controversiam ad Alexandrum II P. M. detulisset, suamque sententiam, quam certissimam habebat, apostolico calculo confirmandam definiendamque speraret, pontifex tantum a litis definitione absuit, ut rem relinquens in medio, etiam utrique contententium præceperit ne deinceps ulli ad populum de hac quæstione sermones haberentur, utpote ex quibus plus perturbationis quam commodi in eundem redundaturum esset. Edemus in VI, qui jam sudat sub prelo, tomo tam Gerhobi quam Eberhardi et Alexandri epistolas, ne quis putet me non satis explorata hoc loco in medium afferre. Demum quæcunque fuerit Gerhobi de gloria humanæ in Christo naturæ sententia, is certe nunquam catholicus esse desiit, ut qui nunquam in doctrina fidei a sancta Romana Ecclesia dissentire voluerit, quod supra vidimus ex ejus libro De gloria et honore Filii hominis. Denique observatione dignissima sunt quæ idem Gerhobus in præfatione ad expositionem Psalmi lxiv de sua opinione testatur : *Erat quidem nobis, inquit, propositum in præsentem abbreviare hunc tractatum Romano pontifici (Eugenio III), tunc destinatum ac præsentatum et ejus approbatione roboratum. Sed quia sententiæ nostræ de glorificatione in Dei Filio hu-*

manæ substantiæ eam contradicitur, quam ea intentione atque consilio Eugenio papæ in hoc tractatu proposuimus, ut ejus in hac vel tenenda vel non tenenda judicium teneremus, quanquam Romanos pontifices antiquos in eadem sententia nobis consentaneos haberemus, coacti sumus totum nunc offerre lectori pensandum, quod tunc obtulimus Romano pontifici dijudicandum, ut, quia ille gratum et ratum habuit, quod in hoc tractatu a nobis affirmatur, omne os obstruatur contraria docentium, et roboretur fides hominum hominem in Deo glorificantium, imo a Patre summo summe glorificatum venerantium, et adoratione, qua solus Deus est adorandus, adorantium, etc. Ex quibus liquet, Gerholhum cum tot pontificibus Romanis, ejus doctrinam, licet privatim duntaxat collaudantibus et approbantibus, a catholica veritate aut declinasse nunquam, aut certe declinasse sine culpa.

Sed de vita et scriptis Gerholii jam satis. Tuum nunc erit, reverendissime, perillustris ac amplissime præsul, me cum eodem ad gratiosum sinum tuum benigne admittere, ac, si qua alia Gerhobiana adhuc possides, iis meum *Thesaurum* locupletare. Quod cum clementer feceris, non solum me, sed totam rempublicam litterariam tibi quam maxime obstrictam ac devinctam habebis. Interea Deus ter Opt. Maximum religiosissimum regimen omnigenis bonis et commodis sospitet ac fortunet!

NOTITIA EX FABRICIO.

(Bibliotheca med. et inf. Lat., tom. IV, pag. 47.)

Gerholus, Gerolus, Gerochus, ordinis Canonico-regularium Regularium S. Augustini, præpositus Reicherspergensis in Bajoaria ab anno 1132 ad 1169. De ejus vita et laudibus multa in Chronico monasterii Reicherspergensis, pag. 226 seq., quod in anno 1194 desinens, ex Christophori Gewoldi editione Monachiensi 1611, 4°, recudi nuper curavit illustris Joannes Petrus Ludewig, tomo II scriptorum de rebus Bambergensibus, Lipsiæ 1718, in-fol. In illo Chronico de scriptis Gerholii pag. 237 (304) hoc legitur testimonium: *Quomodo vel qualiter, aut quantum dilexerit omnem justitiam et omnem viam iniquitatis odio habuerit, legentibus et scire volentibus, patet in diversis opusculis suis, quæ scripsit ad papam Innocentium et ad papam Eugenium et ad dominos cardinales, et in aliis opusculis ad diversos scriptis. Similiter et in epistolis suis patet, quas ad diversos diversis temporibus scripsit, quæ etiam fere omnes adhuc inveniuntur in registro et epistolario suo libro in duobus voluminibus. Pro defensione quoque sententiæ De gloria hominis in Deum assumpti et in Deum nati, in qua diversos et graves contradictores atque impugnatores semper per omnem vitam suam a juventute habuit, scripsit diversis opuscula et epistolas. Primum hac de causa, auctoritate Romanorum pontificum et dominorum cardinalium, et aliorum plurimorum Patrum, qui videbantur columnæ esse in Ecclesia eo tempore, fecit expositionem Psalmorum in octo voluminibus, scripsit et opusculum contra discipulos Petri Abailardi ad episcopum Frisingensem Ottonem, fratrem regis Chuanradi, et ad ipsos Frisingenses diversa opuscula et scripta. Item plurima scripta ad episcopum Pragensensem Danielem, libellum de fide rogatu domini Hen-*

rici cardinalis presbyteri. Opuscula ad papam Adrianum (VI.) Dialogum inter Græcos et Latinos. Libellum De glorificatione Filii hominis ad archiepiscopum Saltzburgensem Eberhardum. Novissima opuscula ad papam Alexandrum (III) et ad dominos cardinales, et ad episcopum Babenbergensem Eberhardum de eadem re. Præterea alia multa ad diversos scripsit, quos omnes commemorare longum esset. Ex his edita hujus Gerholii exstant:

Liber De gloria et honore Filii hominis, sive De glorificatione naturæ humanæ in Christo, ad Hermannum, episcopum Brixiensem, in Bernhardi Pezii tomo I Anecdotorum, parte II, pag. 164-280. In hoc libro suorum in Psalmos, Commentariorum meminit, pag. 165-331, et libelli De novitatibus sui temporis, pag. 169, nec non opusculi De fide in illud: Mulierem fortem quis inveniet? pag. 170, et opusculi ad papam Adrianum IV, pag. 256.

Liber contra duas hæreses Nestorianorum, et excommunicatos presbyteros eorumque sacramenta admittentium, ad Godefridum, abbatem Admontensem, pag. 283-314. Huic libro inserta, pag. 297, epistola Hugonis Radingensis, instituens probare, sacramenta presbyterorum depositorum nulla esse.

Epistola ad Eberhardum, episcopum Babenbergensem, quomodo secundum Hilarium glorificaturus Filium Pater sit major. Ibid. pag. 317-326. In codice (2) Heilsbrunnensi scriptor hujus epistolæ vocatur Gerhardus de Richensberge.

Epistolæ quatuor, pag. 329-334. In quibus memorat scriptum suum de Quæstionibus Græcorum et Latinorum, pag. 330.

Syntagma de Henrico IV et V, imperatoribus,